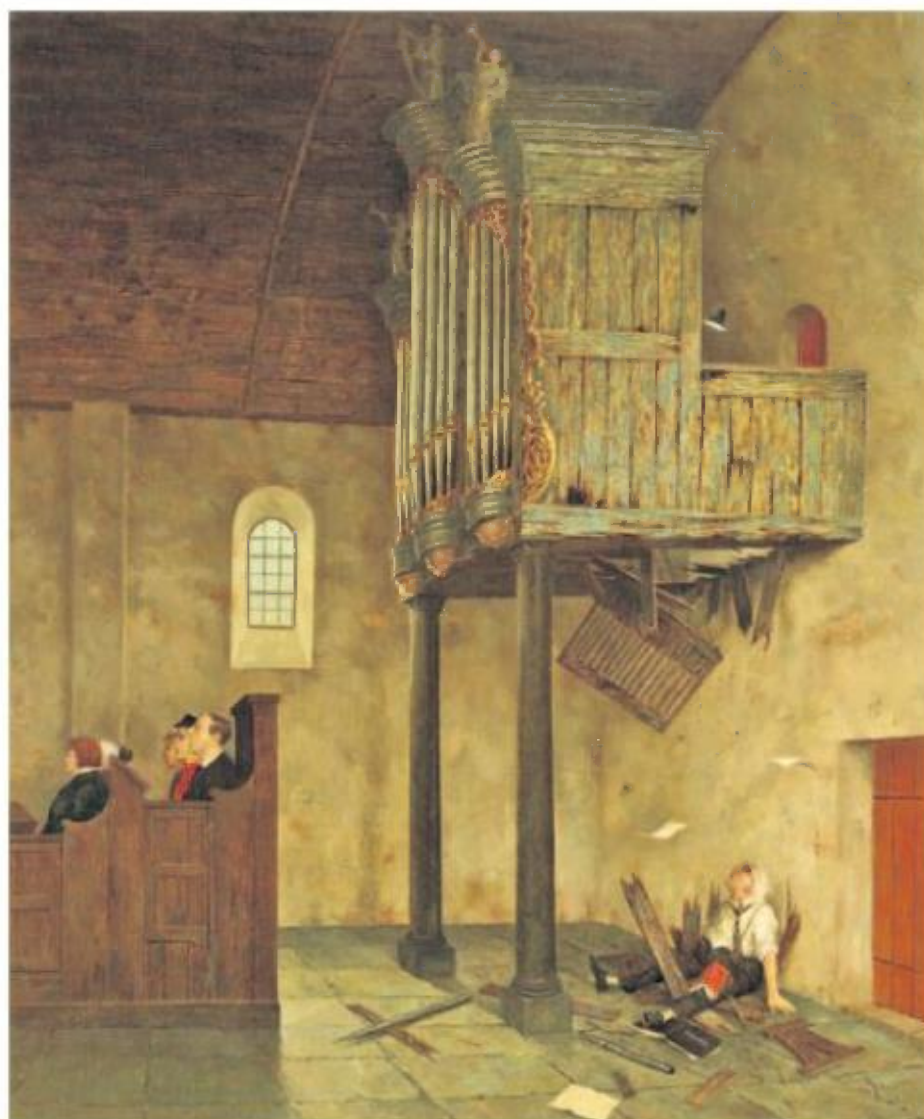

TENTOONSTELLING KERKINTERIEURS ROEL SIKKEMA REELD MUSEUM ELBURG

PLASSEDE HONDJES IN DE KERK

Orgels leveren heftige reacties op. De een is er helemaal lyrisch van, de ander vindt het instrument niet om aan te horen. Maar je moet wel een echte cultuurbarbaar zijn als je niet onder de indruk komt van zo'n indrukwekkend orgel als dat in de Haarlemse Sint-Bavo. Veel schilders waren dat in het verleden in ieder geval wel, een selectie van hun werk hangt nu in het Museum Elburg.

Orgelhaters worden overigens direct aan het begin van de tentoonstelling op hun wenken bediend. En wel met een humoristisch schilderij van Marius van Dokkum, van een organist die letterlijk door de grond is gezakt en verdund onder zijn orgel zit. De kerkgoers hebben niets gemerkt en zingen rustig door. 'A capella' noemde Van Dokkum daarom zijn creatie. Het is een van de ongeveer vijftig schilderijen met kerkinterieurs, waarin vooral de orgels centraal staan. Nederland kende in het verleden diverse schilders die zich op dit genre richtten. Een van de bekendste was Pieter Saenredam (1597-1665). Dankzij zijn werk weten we nu nog precies hoe sommige kerken er in zijn tijd uitzagen. Een tweede naam was Emmanuel de Witte (ca. 1617-1692). Terwijl Saenredam veelal 'lege' kerken schilderde, waardoor de aandacht volop op de architectuur wordt gericht, bevolkte De Witte zijn kerken met tal van figuren, niet alleen mensen, maar ook vaak hondjes. Op sommige schilderijen lijken kerkdiensten te zijn uitgebeeld. Als dat zo is, was het toen maar een rommelige boel. Alleen de rijken zitten, de armere mensen staan. Mensen kletsen onder de preek met elkaar, een hondje doet een plas tegen een kerkbank, ergens anders is een doodgraver aan het graven... Zou dit de werkelijkheid weergeven, of was het de schilder meer te doen om een soort totaalbeeld te tonen van alles wat in de kerk kon gebeuren? Opvallend is dat De Witte op bijna al zijn kerkinterieurs op de voorgrond een man in een rode mantel afbeeldde.

zoek verschillen

Na De Witte kwamen er nog enkele schilders die zo nu en dan interieurs van niveau schilderden, zoals Gerrit Houckgeest (ca. 1600-1661) en de gebroeders Job (1630-1693) en Gerrit (1638-1698) Berckheyde. Maar het genre was niet meer belangrijk tot de negentiende eeuw, toen Johannes Bosboom (1817-1891) zich er weer mee bezig hield. Hij stond in de traditie van de zeventiende-eeuwse schilders, kijk alleen maar naar de kleding

van de figuren op zijn schilderijen. Maar de sfeer van zijn werk is heel anders, met grote monochrome (eenkleurige) vlakken en zachte schaduw.

Ook nu nog zijn er schilders die kerkinterieurs maken. In het museum hangt werk van Henk Helmantel en Maarten 't Hart dat op het eerste gezicht door Saenredam geïnspireerd lijkt te zijn. Met grote precisie geschilderde interieurs, waaruit elk overbodig meubilair is weggelaten. 't Hart is een meester in het weergeven van het licht op de glimmende grafstenen. Een heel andere, meer expressionistische sfeer hebben de interieurs van Douwe Elias. Hij schilderde meermalen het kerkje van het Friese Wier, waarin hij een tijdlang zijn atelier had. En verder, belijkt eens de twee interieurs van de Gertrudiskerk in Bergen op Zoom (het ene van Leendert Knijff, het andere aan hem toegeschreven) en zoek de verschillen.

Wie alles gezien heeft, mag in de kapel van het museum op twee kleine huisorgels spelen.

Hoewel ze beide ongeveer even groot zijn met vrijwel dezelfde dispositie, is het verschil in klank opvallend.

Bij de tentoonstelling verscheen ook een fraai uitgevoerd boek met achtergrondinformatie over het orgel in de teken- en schilderkunst. Orgelkenner Maarten Seijbel stelde het samen. Het geeft een mooi beeld van de geschiedenis van Nederlandse geschilderde kerkinterieurs. Het zou nog waardevoller zijn geweest wanneer er nog een extra correctieronde over de tekst heen gegaan was.

'Vol van klanken' is een interessante, zij het niet zo grote tentoonstelling. Wie nog niet op orgels is uitgekeken, kan in Elburg ook het Nationaal Historisch Orgelmuseum bezoeken. En verder is er nog de schilderachtige Vispoort. Of de Sjoel Elburg die vorig jaar een publieksprijs voor 'Het mooiste kleine museum' van Nederland heeft gewonnen. Het geeft een mooi gepresenteerd beeld van het Joodse leven in Elburg. En wie in al die musea geen zin heeft, het vestingstadje zelf is al meer dan de moeite waard. ■

groot: 'A capella', een humoristisch schilderij van Marius van Dokkum

daarnaast, van boven naar beneden: Het interieur van de Grote Kerk van Dordrecht, geschilderd door Douwe Elias.

Museum Elburg is ondergebracht in een oud agnietenklooster. In de kapel hangt dit schilderij van Henk Helmantel van een zijbeuk in de Grote Kerk van Monnickendam.

Een van de vele schilderijen die Emmanuel de Witte maakte van de Oude Kerk te Amsterdam. Het hier afgebeelde kleine orgel is nu nog steeds te zien.

Tentoonstelling Vol van klanken. Kerk en orgel in de beeldende kunst van 1600 tot heden

T/M 29 OKTOBER IN HET MUSEUM ELBURG, JUFFERENSTRAAT 6-8, ELBURG. OPEN: DI-VR 10-17 U, ZA 11-17 U. museumelburg.nl

Het orgel in de teken- en schilderkunst

MAARTEN SEIJBEL (SAMENSTELLING). MET BIJDRAGEN VAN H.P. BAARD EN CYNTHIA MOLL. UITG. NATIONAAL HISTORISCH ORGELMUSEUM, ELBURG 2011. 96 BLZ. GEB. € 19,95